№ 246 ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ ՆՈՅԵՄԲԵՐԻ 10

1904

ԵՐԵՍՈՒՆԵՐԿՈՒԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ ՆՈՅԵՄԲԵՐԻ 10 № 246

ՄՇԱԿ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

Տարեկան գինը 10 ռուբլի. Կես տարվանը 6 ռուբ.
Առանձին համարները 5 կոպեկով.

Թիֆլիսում չբերվում են խմբագրատան մէջ.

Մեր հասցէն. Тифлисъ, Редакція „Мшакъ".
Կամ Tiflis, Redaction „Mschak".
Տելեֆոն № 253.

Ժամագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ
(բացի կիրակի և տօն օրերից).

Յայտարարութիւն ընդունվում է ամէն լեզուով.

Յայտարարութիւնների համար վճարում են
իւրաքանչիւր տողատեղին 10 կոպէկ.
Տելեֆոն № 253.

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Պայմանները.—ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Անտօն Ռուբինշտէյնի յիշատակին. Միջնակարգ դպրոցի հարցը Ախալցխայում. Նամակ Շուլաւէրից. Նամակ Շեմահմանդից. Նամակ Արմաւիրից. Ներքին լուրեր.—ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Պատերազմի շուրջը. Նամակ Պարսկաստանից.—ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ. — ԾԱՆՈՒՑԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ.

ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ

Աւելորդ Թիֆլիսում էլ երևաց և արդէն վերցրել է մի քանի զոհեր. Բնականաբար հարց է ծագում, թէ արդեօք մենք կարող կը լինենք նրան արժատախիլ անել և թող չը տալ, որ նա տարածվի ազգաբնակութեան մէջ.

Թիֆլիսում աշող ժաքատում կազմակերպելու համար կան մի քանի նպաստաւոր պայմաններ. Առաջինը Ջուրն է, որը ժամակարարվում է քաղաքին Ջրանցքի միջոցով. Երբ Ջրի պղբիւրները և կենտրոնական Ջրամբարները մաքուր են և ազատ պիսաբեր սաղերից, անշուշտ, Ջուրը, անցնելով ծածկած խողովակներով, կը հասնէ ազգաբնակութեանը անարատ կերպով և ուրեմն ոչ մի վնաս չի բերի նրան խօլերայի վերաբերութեամբ. Ուրեմն բաւական է, որ քաղաքային վարչութիւնը հիմնաւոր և լուրջ հոգատարութեամբ կարողանայ պահպանել Աստչալի Ջրամբարները, որպէս զի Ջուրը չը գտնայ վարակման պատճառ. Սակայն ոչքի համար դաղանիք չէ, որ քաղաքի ազգաբնակութիւնը խմում է ոչ միայն Աստչալի աղբիւրների, այլ և Կուր գետի Ջուրը, ուստի եթէ այդ գետը վարակվի խօլերայի բացիլներով, կարող է վտանգ առաջանալ մեր ազգաբնակութեան առողջութեան վերաբերութեամբ. Ուստի նպատակայարմար պէտք է ճանաչվի նախազգուշական միջոցներով անվնաս դարձնել Ջուրը նրան եռացնելով, կամ յամենայն դէպս, զտիչների կամ ֆիլտրների միջով անցկացնելով.

Մեւս նպաստաւոր պայմաններից մէկը կարող էր համարվել այն, որ քաղաքի մէջ լաւ մեծի մասին գոյութիւն ունեն արտաքնոցներ և որ տրեմն հիւանդ մարդկանց ասրտաթոքումները իսկոյն ծածկվում են. սակայն չը պէտք է մոռանալ, որ քաղաքի ծայրերում տները շինված են անբաւական կերպով և շատ անգամ արտաթոքումները ընկնում են բաց դաշտի վրա, որտեղից հիւանդաբեր սաղերը կարող են փոխադրվել ուրիշ տեղեր զանազան միջոցներով. Ուստի սանիտարական խմբերի վրա պարտականութիւն կայ առանձին ուշադրութիւն դարձնել այդ հանգամանքի վրա և նախօրօք միջոցներ ձեռք առնել արտաթոքումները ծածկելու և հիւանդութիւն երևեցած տներում առանձին ուշադրութիւն դարձնելա բոլոր այն պայմանների վրա, որոնցով կարող է վարակումը տարածվել շրջակայքում.

Երրորդ նպաստաւոր պայմանն այն է, որ Թիֆլիսը ունի քաղաքային ինքնավարութեան բաղմաթիւ գործակալների խմբեր, ինտելիգենտ ոյժեր հասարակութեան բոլոր խաւերում, որոնք կարող են նպաստել առողջապահական գիտելիքներ տարածելու ազգաբնակութեան մէջ. Սակայն բաւական չէ, որ ինտելիգենտ ոյժերը գոյութիւն ունենան, կարևոր է, որ նրանք գործեն կազմակերպված կերպով, որոշ ծրագրով և սիստեմով.

Մենք կը վերադառնանք այս հարցին.

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԱՆՏՕՆ ՐՈՒԲԻՆՇՏԷՅՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

I

Թիֆլիսի երկու գեղարուեստական հասատութիւնները տօնեցին Անտօն Ռուբինշտէյնի յիշատակը նրա մահվան տասնամեակը լրանալու առիթով. Այդ հաստատութիւններն էին Թիֆլիսի երաժշտական ուսումնարանը և աբուռնական թատրոնը. Առաջինը տուեց մի կոնցերտ Ռուբինշտէյնի հեղինակութիւններից, երկրորդը ներկայացրեց Ռուբինշտէյնի «Ներոն» օպերան.

Անտօն Ռուբինշտէյն.

Նրա անունը զարթեցնում է մեր մէջ յիշատակը մի արտասովոր երաժշտական ոյժի, որը ներկայանում է իրրև առաջնակարգ երաժշտական ասպետներից մէկին աշխարհում. Իրրև դաշնակահար նա իր հաւասարը չէ ունեցել, իսկ իրրև հեղինակ և ստեղծագործող, նա տուել է մի սմբոզջ շտեմարան, ուր ցրված են թանկագին գոհարներ.

Մեզ, կովկասցիներիս նա առաւելապէս յայտնի է իր նշանաւոր «Դեմոն» օպերայով, որի մղանակները դարձել են այնքան ծանօթ և ընտանի. Թիֆլիսցիներին յայտնի են և նրա երկու միւս օպերաները՝ «Ներոն» և «Կալաշնիկով հուպէց». Ռուբինշտէյնը ունի և ուրիշ օպերաներ, որոնցից նշանաւոր է «Մակաբայեցիները» օպերան. Ընդամենը նա գրել է տասնհրկու օպերա և, բացի այդ, հեղինակել է հինգ հոգևոր օպերաներ, որոնց նիւթը կրօնական դրամատրգութեան արգասիք են. Բացի օպերաներից, նա ստեղծագործել է բազմաթիւ երկասիրութիւններ՝ սիմֆոնիաներ, ֆէլիպտոներ (քառեակ) բամանոներ, էտիւդներ. Քիչ մի քանի հարիւր իր այդ ստեղծագործութիւնների մէջ նա ցոյց է տալիս մի անսպառ բեղմնաւորութիւն և բազմազանութիւն, սակայն պակասութիւններից իր մի քանի գրուածքներում.

Ռուբինշտէյնի կոնցերտները, որ նա տուել է եւրոպական և ամերիկական քաղաքներում, չափազանց յայտնի են իրանց փայլուն աջողութեամբ. Սկսած 1854 թուից նա մի քանի տարի շարունակ կոնցերտներ էր տալիս նշանաւոր կենտրոններում. Նա նոյնը խատարեց 1866, 1872 և 1885 թուերին Ամերիկայում կազմած կոնցերտները, թուով 215, բացի մեծ հաչակից, տուին Ռուբինշտէյնին նիւթական մեծ վարձատրութիւն և ապահովեցին նրան ապագայի համար. Մեծ հետաքրքրութիւն առաջ բերին նրա 1885 թուի կոնցերտները, որովհետև նրանք կազմված էին որոշ ծրագրով և նպատակ ունէին ծանօթացնել եւրոպական հասարակութիւնը երաժշտական գրուածքների պատմութեան հետ. Ռուբինշտէյնը նուագում էր մի շարք ստեղծագործութիւններ, որոնք պատկանում էին վերջին չորս դարերի՝ այն է 16, 17, 18 և 19 դարերի երաժշտագէտներին.

Խօսելով Ռուբինշտէյնի կոնցերտների մասին, չէ կարելի չը յիշատակել, որ նա իր առաջին կոնցերտները եւրոպական զանազան քաղաքներում տուել է իր ֆէնն ամերիկան հասակում և այն ժամանակից դարձել է իր վրա երաժշտագէտների ուշադրութիւնը. Իսկ լուրջ հեղինակութիւններ նա սկսել է տալ արդէն 17 տարեկան հասակից.

Ինչպէս յայտնի է, 1891 թուին նա մի ամբողջ ամառ անցկացրեց Կոջորում. ամարանոցի հասարակութիւնը ժողովվում էր մօտակայ անտառում և սպասում Ռուբինշտէյնի նուագածութիւններին, որոնց վերաբերութեամբ նա իրան ամենևին ժլատ չէր պահում.

Ռուբինշտէյնը սիրում էր կովկասեան, պարսկական, բիբլիական, մի խօսքով արևելեան եղանակներ և նրա ստեղծագործութիւններում առանձին հրապոյր են ստանում այն վարպետ հիւսուածքները, որոց մէջ նա տաղանդաւոր կերպով միացրել է արևելքը արևմուտքի հետ.

Թիֆլիսում Ռուբինշտէյնը տուեց մի քանի կոնցերտներ, որոնցից մէկի արդիւնքը յատկացրեց Թիֆլիսի հայոց հրատարակչական ընկերութեան օգտին, իսկ միւսը Թիֆլիսում երաժշտական ուսումնարան բանալու նպատակով. Այդ ուսումնարանը բացվեց և երկուշաբթի օր երախտագիտութեամբ տօնում էր Ռուբինշտէյնի յիշատակը.

Ռուբինշտէյնի ջանքերով բացվեց Պետերբուրգի երաժշտական բարձրագոյն դպրոցը, կոնսերվատորիան, որը այնքան նպաստեց և ուժեղ զարկ տուեց երաժշտական զարգացմանը Ռուսաստանում.

Սիրող

ՄԻՋՆԱԿԱՐԳ ԴՊՐՈՑԻ ՀԱՐՑԸ ԱԽԱԼՑԽԱՅՈՒՄ

(Նամակ Ախալցխայից)

Վաղուց է, որ մեզանում անհրաժեշտ պահանջ է դառել մի միջնակարգ ուսումնարան ունենալը. Անցեալներում այդ հարցի մասին թէև շատ անգամ է խօսվել և զրաղման նիւթ դառել թէ քաղաքային դումայի և թէ այլ հասարակական շրջաններում, սակայն մինչև այսօր գործը գլուխ չէ եկել և ցանկութիւնները մնացել են լոկ ցանկութիւններ.

Մեր քաղաքը, չը հաշուելով մի երկու մասնաւոր ուսումնարանները, ունի միայն մի քաղաքային 4 դասարանեան ուսումնարան. Բանի քանի անգամ մեզանում հարց է ծագել, որ մեր այդ քաղաքային ուսումնարանը գոնէ պրոգիմնազիայի վերածվի, սակայն չէ աջողվել. Ուստի այժմ շատ ծնողներ, որոնք նախանձախնդիր են ուսման և որոնց նիւթականը ներում է, ստիպված իրանց որդոցը ուղարկում են Թիֆլիս, Քութայիս, Բագու, Վլադիկավկազ և Ռուսաստանի այլ քաղաքներ՝ միջնակարգ և բարձր կրթութիւն ստանալու համար. Ժողովրդի մեծամասնութեան նիւթականը բոլորովին չէ ներում իրանց որդոց օտար քաղաքներ ուղարկել, իւրաքանչիւրի վրա ծախսելով տարեկան մօտաւորապէս 200—300 ռուբլի, իսկ [illegible] լինէր դպրոց նրանք ուրախութեամբ կարող կը լինէին վճարել իրանց որդոց ուսման վարձը.

Կան և այնպիսիները քաղաքում, որոնք թէև ունեն միջոց, սակայն անձնական այլ և այլ հանգամանքների ու խոչնդոտների պատճառով, անկարող են իրանց որդոցը մենակ ուղարկել օտար քաղաքներ. Կան և այնպիսի ընտանիքներ, որոնք թողել են իրանց գործը և կայքերը Ախալցխայում և իրանց որդոց հետ դաղթել են ուրիշ քաղաքներ.

Անցեալ ամսի 26-ին, կիրակի օրը, մեր քաղաքային առաջը, նշանակել էր մի համագումար քաղաքային վարչութեան դահլիճում, որտեղ հրաւիրել էր քաղաքի ականաւոր անձերից Ախալցխայում մի միջնակարգ ուսումնարան բաց անելու մասին խորհրդակցելու. Հրաւիրվածներից եկել էին մինչև 40 անձինք. Ցերեկվայ ժամը 11-ին, բաց անելով ժողովը, պ. առաջը յայտնեց ժողովի նպատակը, ասելով թէ արդէն ամենքի ցանկութիւնն է Ախալցխայում ունենալ միջնակարգ դպրոց, որը մեր քաղաքի համար շատ մեծ կարիք է և արդէն իշխանութիւնից վաղուց թոյլատրութիւն ստացվել է; բայց որովհետև քաղաքի սեփական միջոցները շատ սուղ են և նա չի կարող իր միջոցներով գլուխ բերել մի այդպիսի մեծ հիմնարկութիւն, հետևաբար այդ ծանրութիւնը ընկնում է տեղական ազգաբնակութեան վրա. Ուստի անհրաժեշտ է, որ ինքը հասարակութիւնը հոգ տանէ՝ թէ նիւթապէս և թէ բարոյապէս օժանդակելով այդ գործին.

Ժողովս կանները միաձայն ցանկութիւն յայտնեցին իրանց կարողութեան չափ նպաստել. խրախուսվելով ժողովականների վերաբերմունքից, պ. առաջը կարդաց մի քանի տեղեկութիւններ զանազան քաղաքների ուսումնարանների վերաբերեալ, որոնցից երևաց ի միջի այլոց, որ Աղէքսանդրոպոլում Առևտրական ուսումնարանի վրա տարեկան ծախս լինում է 21 հազար բուբլի, իսկ Թիֆլիսի համանման ուսումնարանի վրա 30 հազարից աւելի. Վերջը այն համոզման եկաւ, որ եթէ Ախալցխայում ժողովրդից հաւաքվի առնուազը մինչև 25—30 հազար բուբլի, աւելացնելով դրա վրա և ուրիշ միջոցները, կարելի է բաց անել մի միջնակարգ դպրոց. Ուստի նախ քան գործի ձեռնարկելը, ժողովում որոշվեց նախապէս իմանալ թէ արդեօք որքան զումար կարելի է ստանալ Ախալցխայի ազգաբնակութիւնից այդ նպատակի համար, որպէս զի նրա հաշիւմատ էլ գործը սկսեն. Ժողովականները ընտրեցին մի մասնաժողով, 10 անձերից բաղկացած. Այդ մասնաժողովը պարտաւոր է տեղեկութիւններ հաւաքել տեղական ժողովրդից թէ որքան գումարով իւրաքանչիւրը անհատ կարող է մասնակցել այդ գործին և ինչ ուրիշ աղբիւրներ կարելի է գտնել, դիմել օտար քաղաքների զանազան միջնակարգ ուսումնարանների վարչութիւններին և ստանալ հարկաւոր տեղեկութիւնները և այդ բոլորը միասին ներկայացնել ապագայում կազմվելիք ժողովին, որտեղ կորոշվի, թէ ինչ տեսակ միջնակարգ դպրոց յարմարաւոր է Ախալցխայի համար. Յանձնաժողովի ընտրութիւնից յետոյ, ժողովականներից շատերը հէնց այն բոպէին ստորագրեցին առանձին թերթի վրա իրանց նուիրատուութիւնների քանակութիւնը. Ներկայ եղողներից միայն 21 հոգի մասնակցեցին այդ ժամանակ, որոնց նուիրատուութիւնը հասաւ 6 հազար բուբլու. Մի ուրախալի երեւոյթ, որ միանդամայն անսպասելի էր մեր ժողովրդից. Այսպէս ուրեմն ապագայ ուսումնարանի խնդիրը, գործի սկզբից աջող և յուսալի է գնում, յոյս ունենք և համոզված ենք, որ մեր քաղաքի մնացեալ ազգաբնակութիւնը նոյն օրինակին հետևելով՝ առատ բաժին կը հանի այդ ցանկալի հիմնարկութեան օգտին և նախանձախնդիր կը լինի նրա շուտափոյթ գոյութեան.

Խ. Ղ.

ՆԱՄԱԿ ՇՈՒԼԱՎԷՐԻՑ

Մեր գրագարանի բացման տարին արդէն լրանում է. հաշիւներից երևում է, որ ամսական 300 այցելուներ է ունեցել. Ցանկալի կը լինէր գրագարանին յատկացնել երկրորդ սենեակ և կառավարիչը կամ տեղական երիտասարդները հերթով կարդային անգրագէտ գիւղացիներին ձմեռվայ պարապ ամիսներում աւորեայ հետաքրքրական տեղեկութիւններ, գիւղատնտեսութեան վերաբերեալ նորութիւններ և այլն. դրանով շատերին ազատած կը լինէին գինետներից և բանբասանքով պարապելուց.

Այդեքաղը վերջացաւ. Չը նայելով վերջերս տեղացած անձրևներին, որից մասամբ փչացաւ խաղողը, այնուամենայնիւ այս տարվայ բերքը աջող կարելի է համարել. Մօտաւորապէս ըստացված է 190,000 թունգի (45,900 պուդ) քաղցու (շիրա), որ ծախվեց 40—45 կ., թունգին. Ուրեմն մեր գիւղը այս տարի այգիներից ստացաւ 72,000 ր. եկամուտ, որը եթէ հաւասար բաժանենք 800 տան վրա, իւրաքանչիւր տան կընկնի 90 բուբլի. Սակայն չքաւորները ստացել են միջին թուով 40—100 թունգի, իսկ հարուստները 3000—6000 թունգի.

Անընդհատ տեղացող անձրևների պատճառով դեռ աշնանացանը չէ վերջացել. Շուլաւէրցիներից մեծամասնութիւնը այս տարի մինչև գալ տարվայ հունձը սերմացու և ուտելու ցորեն ունի, իսկ մնացածները միջոց չունենալով՝ չը կարողացան իրանց տարվայ պաշար գնել, քանի որ ցորենի պուդը 70—75 կոպէկ էր, գարունը 40—45 կոպէկ. այժմ գարին ծախվում է պուդը 60—70, ցորենը 90—1 ր. 20 կոպէկով.

Գիւղական այս տարվայ ծախքերը բուժարանին, ուսումնարանին, գիւղական պաշտօնեաներին և այլն, հասնում է 6,665 բուբլու, հողաբաժինների և նրանց վրա ընկած այգիների հողային հարկը 2155 ր., սեփական այգիների հարկը 3,120 ր., նախկին տարիներից գոյացած ապառիկները 2,459 ր. 99 կոպէկ. Ուրեմն այս տարի մեր հասարակութիւնը պիտի վճարէ 14,520 ր. 19 կ., բացի այն 6,000 բուբլուց, որ պիտի վճարեն 200 տունը այս տարի իրանց գնած հողերի համար.

Պէտք է ասել որ հողային հարկահանութեան հրահանգների մէջ մի արդարութիւն բաց է թողնված, չը նայելով, որ գիւղացիների հո-

զարաժինները կազմում են հողատէրերի սեփականութիւն և գիւղացին իր հողարաժնից ստացած զուտ բերքի 12% հարկ է տալիս և մի տասներորդն էլ հողատիրոջը, հողատէրը այդ ստացած մուտքից, օրինակ մի գիւղից 5,000 բուբլի, որի վրա ոչ մի ծախք չունի. նա դրա համար հարկ չէ վճարում առանձին կամ գոնէ չէ հանվում սոյն գիւղացիների տալիք հարկից։ Այս տարվայ հարկաբաժանները գիւղական հարկերը բաժանելուց յետոյ տեսան, որ չքաւորները պիտի վճարեն 2 6 բուբլի, հարուստներից 80—120 բուբլի։ Ննցեալ տարիներում մեր հարուստները հարկաբաժանութեան այս ձևի վրա սաստիկ տրտնջում էին, սակայն հիմա համոզվեցին, որ արդարութեան դէմ բողոքներ միշտ ապարդիւն կը մնան։ Շատ ուրախալի է արձանագրել մի փաստ, որ այս տարվայ ծախքերը որոշելիս հասարակութիւնը նրա մէջ մտցրեց բարեգործական նպատակով 200 ր., բացի այն բարեգործութիւնները, որ անվում են հասարակական եկամուտներից։ Ցանկալի կը լինէր, որ ապագայում այդ գումարը մեծանար և դառնար պարտաւորեցուցիչ տուրք։

Խոլերայից երկիւղի պատճառով մեր սանիտարական խմբերը շատ ջերմեռանդ կպան գործին, բայց շուտով էլ սառան. նրանց գլխաւոր ծառայութիւնն այն էր, որ անհրաժեշտ համարեցին Շուլաւէր գետակի գիւղի երկաբութեամբ թափված աղբերը մաքրել ու պահապաններ դնել, իսկ սպանդանոցի մէջ մի քանի նորութիւններ մտցնել։ Վերոյիշեալ վճիռը անմիջապէս կատարվեց, բայց պահապանները երկու ամսից յետոյ հեռացվեցին։ Մեր կարծիքով, անհրաժեշտ է մշտապէս մի պահապան պահելը, որից գիւղացիք կրկնակի օգտված կը լինեն և այդ աղբերը իրանց այգիները թափելով կը պարարտացնեն հողը։

Խուզի

ՆԱՄԱԿ ՇԵՄԱՀՄՈՒԴ Ց

Հոկտեմբերի 26-ին

Խոլերան Պարսկաստանում համաճարակելուց յետոյ, բարեհաճեց ուրք գնել Երասխի այս կողմը՝ գլխաւորապէս Կարմիր-Վանքի գիւղում, ուր մահվան դէպքեր են պատահել խոլերայից, բայց Սաբլչանում առ այսմ ոչինչ չը կայ, բացի երկու անձերից, որոնք մեռել են որովայնալուծութիւնից, առանց իմանալու, դա խոլերա է թէ այլ հիւանդութիւն։

Բաւական օրեր անձրևելուց յետոյ, եղանակը բացվեց և ջերմաչափը առաւօտները կանգնած է սառուցման կէտի վրա։

Ներկայումս աւելի երկիւղալի է մեզ համար մեր գէպի Թուրքերի ներքին յոյզը և քաղաքկված ոխակալութիւնը, որ դարեր, տարիներ անցնելով և կուլտուրական մուրճի տակ ծեծվելով, ոչ թէ բարակում, այլ հարկը պահանջած դէպքում աւելի ճկուն և զօրեղ յատկութիւն է ստանում։

Մեր գաւառում գիւղական տանուտէրերի ընտրելու սեզոնը սկսվել է։ Զահուկ գիւղում վերընտրվեց Նախկին շրջանի տանուտէր Աբրաամը, որի ընտրութեան դէմ բեկման բողոք է կազմված. այդպէս էլ եղաւ և մեր Շըխմահմուդ գիւղում։ Ալմալուի և Ղազանչուի հասարակութիւնների մէջ էլ հին տանուտէրերն են վերընտրվել։ Չը գիտենք այդ վերընտրութեան պատճառը հին տանուտէրերի արժանաւոր յատկութիւններ են, թէ առանձին հաշիւներ կան։ Բայց հոկտեմբերի 17 ին Թըմբուլ գիւղում տեղի ունեցած տանուտէրի ընտրութեան ժամանակ մեծ խռովութիւն և աղետալի դէպք է պատահում, որոնք ընորոշում են մեր վերև յիշած Թուրք եղբայրների վերոգրեալ յատկութիւնները։

Մի քանի շաբաթ սրանից առաջ Խալիլու հայաբնակ գիւղում անյայտ չարագործներ կողոպուտի նպատակով գիշերը ներս են մտնում Եղիա Վարդանեանի տունը և, սրով ծակծկելով նրան, պահանջում են փողերի տեղը ցոյց տալ։ Եղիայի կինը տանից դուրս նետվելով, օգնութիւն է աղաղակում աղիողորմ ճիչերով։ Կնոջ ձայնի վրա գիւղացիներից մի քանի հոգի, աւազակներին երկիւղ ներշնչելու նպատակով, ատրճանակներ են պարպում իրանց սենեակների պատուհաններից ուղղակի աւազակների ներս խուժած բակը։ Դրա շնորհիւ աւազակները անյայտանում են, թողնելով իր տեղում վիրաւոր Եղիային, որ մինչև այժմս էլ հիւանդ է ծանր վէրքերից։

Այդ յանդուգն ոճրագործութիւնից մի քանի օր յետոյ, այսինքն, հոկտեմբերի 20-ի գիշերը, Խալիլուի հարևան Քիւլթափայ գիւղում դարձեալ անյայտ չարագործներ խեղդել են իր վարտիկով Ստեփան Կարապետեան մի հայի, որ 40-ից անց ամուրի մի անձն էր և որը ինքը մեն-մենակ կազմում էր մի ընտանիք։

Այդ դէպքից մի քանի օր յետոյ Վերին-Ուզնօբա կոչված գիւղում, Նախիջևանից 7 վերստ դէպի հիւսիս, հոկտեմբերի 25-ի գիշերը աւազակների մի խումբ էլի կողոպուտի նպատակով ներս է մտել այդ գիւղի երէցփոխ Նիկողոսի տունը և անմիջապէս պահանջել ցոյց տալ նրանց փողերի տեղը։ Նիկողոսի որդին՝ Գէորգը, ատրճանակ արձակելով գոգերի վրա, աշխատում է դուրս վռնդել նրանց, որին տեղնուտեղը լռեցնում են հրացանի մի գնդակով։ Աւազակները տանում են հետները մօտ 60 բուբլի կանխիկ փող, որ այդ գիւղի եկեղեցուն էր պատկանում, թողնելով Նիկողոսին վիրաւորված, իսկ որդուն Գէորգին մեռած, որ 22 տարեկան նորապսակ մի պատանի էր, միակ զաւակը ծնողների։ Այժմ կալանաւորված են վեց կասկածաւոր Թուրքեր։

Սեպտեմբերի վերջին հարիւրաւոր թարաքամայ ընտանիքներ իրանց նահապետներով, որոնք, Մուղանի հովտում ապրելով, ամառը բարձրանում են մեր և Սիւնիքի մէջ գտնվող լեռնաշղթայի գագաթները, իրանց կարեւոր գրաստներով ու կահկարասիքով, գալով մեր միջից, անցան դէպի Շահ-Թախտ կամ Իգդիր։

Այս տարվայ բերքը նախորդ տարիներից շատ նուազ է՝ մանաւանդ ցորենը և գարին, իսկ բամբակը բաւարար է, բայց դեռ որոշ գնի չէ յանգել։

Թանգ են նաև այս տարի մսացու կենդանիները, որոնք խոլերայի պատճառով սրգելվում են ներս բերել մեր կողմերը։ Այն ոչխարը, որ նախորդ տարիներում գնահատվում էր 5 ր., այս տարի գնահատվում է 7—8 ր., մսի ֆունտը մեզանում 10 կոպէկ է, իւղինը՝ 45—50 կ., իսկ պանրինը 20 կոպէկ։

Գ—ունի

ՆԱՄԱԿ ԱՐՄԱՒԻՐԻՑ

Հոկտեմբերի 21-ին

Ահա մի քանի ժամանակ է, որ դերասան Աբէլեանի խումբը ներկայացումներ է տալիս այստեղ։ Խումբը աւանական ստուար է. ասում մի քանի հին ոյժերից—տ. Մայսուրեանից, Անդրանիկից, Աւետեանից, Զարիֆեանից, կան և մի քանի նոր ոյժեր, որոնցից աչքի է ընկնում պ. Եղիազարեանը։

Պ. Եղիազարեանը անպայման ընդունակ և շնորհալի երիտասարդ է և անպայման ունի ապագայ, բայց և պէտք է շատ աշխատել, մշակել, պարապել և զարգանալ։ Թող պ. Եղիազարեանին երբէք չը շլացնեն գովեստները, որոնց նա դեռ շատ կարժանանայ և առաջիկայում։

Պ. Աբէլեանին ես տեսայ մի քանի դերերի մէջ, ի միջի այլոց նրա հրաշալի Ցէրնգալին «Տրիլբիի» մէջ։ Նրա Ցէրնգալին ես տեսնում եմ երկրորդ անգամ, այս անգամ զգալի տարբերութիւն կայ նրա խաղի մէջ։ Առհասարակ երևում է, որ պ. Աբէլեանը չէ զգաստրում առաջադիմելուց, բայց ունի միայն իր դերերը, որոնց մէջ նա գեղեցիկ է, գրաւիչ է և յափշտակող։

Տ. Մայսուրեանին, որին տեսել եմ երկու տարի առաջ, նոյնպէս զգալի առաջադիմել է և նրա խաղը այժմ աւելի մշակված, մտածված աշխատանքի բովից անցած է երևում։ Մի յատկութիւն, որը նկատելի էր և առաջ տ. Մայսուրեանի խաղի մէջ և որը նրան մեր դերասանուհիներից շատերից բարձր է դասում, դա նրա խաղի թարմութիւնն է, նորութիւնն է։ Դուք բեմի վրա տեսնում էք ժամանակակից դերասանուհի, որը բաւականացնում է նրա բոլոր պահանջներին։ Տ. Մայսուրեանը «Տրիլբիի» մէջ հիանալի էր, որքան հոգեբանական խաղի մտածութիւն և այնքան գեղեցիկ գեղարուեստական արտայայտութիւն և որ գլխաւորն է՝ ճաշակի չափաւորութիւն։

Առաջադիմութեան նշաններ են ցոյց տալիս պ.պ. Աւետեան և Զարիֆեան, մանաւանդ վերջինը, որ այժմ թատրոնական աշխարհում կարող է լիովին իր կարևոր տեղը բռնել։

Պ. Անդրանիկը, որին մենք առաջին անգամն ենք տեսնում բեմի վրա, խելօք դերասան է երևում, բայց ափսոս, որ մենք չը կարողացանք նրան տեսնել փոքր ի շատէ խոշոր դերերի մէջ, թէև նա «Աւազակներում» խաղաց Ֆրանց-Մօորի դերը։

Մինչև այժմ խաղացվեցան «Մէր և Խանդ», «Օթթելօ», «Աւազակներ» և «Տրիլբի»։

Պէտք է նկատենք, որ այդ տեսակ բեկերտուարով գաւառները շրջել աւելի քան անյարմար և աննպատակայարմար է։

Կլասիկական պիեսա խաղալ կարելի է միայն մի շարք կենսական պիեսաներ խաղալուց յետոյ, այն էլ բեմական բարեյաջող պայմաններում։

Թատրոնը դպրոց է և դուք դերասաններդ ուսուցիչներ. երբ գնում էք խաւար գաւառները, տուէք միայն լոյս և լոյս...

Մենք բոլորովին հակառակ ենք միայն կլասիկական բէպերտուարի դէմ գաւառներում. հարկաւոր է կենսական, ժամանակակից և թարմ նիւթ տալ, որ կրթէ, ուսուցանէ և բանայ նոր աշխարհ, զարթեցնէ նոր մտքեր և առաջ բերէ նոր գաղափարներ. եթէ ոչ տեսնել բեմի վրա պ. Անդրանիկին Ֆրանց-Մօորի և պ. Աբէլեանին «Օթթելօյի» մէջ, դա մի բաղդաւորութիւն չէ և ոչ էլ մի կրթող, ուսանելի ֆակտօր գաւառական հայի կեանքում։

Ց. Գենջեան

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Նոյեմբերի 8-ին Թիֆլիսի երկաթուղային հիւանդանոցն են տարել ծանրոցների կօնդուկտօր Նիկոլայ Վօլսկուն, որ հիւանդ է եղել խոլերայով։ Նա եկել էր 2 օր առաջ Այէքսանդրոպոլից և այդ երկու օրն էլ արիւնային փորլուծութիւն ունէր։ Բժիշկները հիւանդի դրութիւնն անել են համարում։—Նոյեմբերի լոյս 7-ի գիշերը երկաթուղու հիւանդանոցում մեռաւ Իվան Ամբօրչի բանտորը, որի խոլերայով բռնված լինելն ապացուցված է բակտէրիօլոգիական հետազօտութիւններով։ Մեռել է և Նաւթլուղում հիւանդացած Մկրտիչ Ոսկանեանը։

—

Թիֆլիսի գործադիր-սանիտարական յանձնաժողովի տեղեկութիւններին եթէ հաւատալու լինենք, օգոստոսի 27-ից մինչև նոյեմբերի 8-ը Թիֆլիսում 418 անձերի վրա նշանակված է առողջապահիկ վերահսկողութիւն, որովհետև դրանք եկել են խոլերայով վարակված վայրերից։

—

Ներքին գործերի մինիստրը թոյլատրել է կազմել կին ժանկավարժների և բարեգործութեան ասպարէզում գործող կիների առաջին համաժողով։ Համաժողովի նիստերը պէտք է կայանան Պետերբուրգում 1905 թ. յունիսի 1 ից սկսած։

—

Մօտ օրերս Թիֆլիսում կը ձեռնարկվի շիա ժամեդականների համար երկրորդ մզկիթի շինութեան։ Դրա համար տեղ ընտրված է Միրզոյեանների բաղանիսից մի քիչ վերև, Վէզիրովի և ուրիշների հողաբաժնի վրա։ Նահանգական վարչութիւնն արդէն հաւանութիւն տուել է այդ տեղի համար։

—

Արմաւիր գիւղի հասարակութիւնը խնդիր էր ներկայացրել լուսաւորութեան մինիստրութեան, որ թոյլատրվի իրան իր քաղաքի երկդասեան Ալէքսանդրեան դպրոցը վերածելու 4 դասարանեան պրոգիմնազիայի։ Այժմ Կովկասի դպրոցական շրջանի պ. հոգաբարձուն յայտնել է տեղական պատշաճաւոր վարչութեանը, որ մինիստրութիւնը մերժել է Արմաւիր գիւղի յիշեալ խնդիրը։

—

Լուսաւորութեան մինիստրութիւնը ուշադրութիւն է դարձրել մինիստրութեան ժողովրդական դպրոցներում աշակերտական գրադարանների պակասութեան վրա։ Ներկայումս բոլոր դպրոցներում գրադարանների թիւը հազիւ հասնում է 20,000 ի, այն ինչ դպրոցների թիւը մօտ 40,000 է։ Մինիստրութիւնը մտադիր է բաց անել նոր գրադարաններ։ Դպրոցներին կից հասարակական գրադարանների թիւն էլ սաստիկ անբաւարար է—հազիւ 1,800 հատ։ Մինիստրութիւնը, «Русь» լրագրի ասելով, մտադիր է ուշք դարձնել և դրանց թիւն աւելացնելու վրա։

—

Կիրակի, նոյեմբերի 7-ին Հալաբարում—Արաքսեանի թատրոնում, հայ և վրաց թատերասէրների խառն խումբը խաղաց վրացերէն լեզուով «Ասլան-Բալասի»։ Ներկայացումը կայացաւ հայերէնից վրացերէնի թարգմանող պ. Բաջիաշվիլիի օգտին, որ մի քանի անգամ բեմ կանչվեց և ստացաւ նուէրներ ու ծափահարութիւններ։ Գալով խաղին, պէտք է ասել, որ տպաւորութիւնը այնքան էլ զօրեղ չէր, չը նայած որ դերակատարները բաւական լաւ տարան դերերը։ Պ. Մատարաձէն չը կարողացաւ տալ իսկական Ասլանի տիպը, որի առանձնայատկութիւններն են կարճութիւն, հայրենասիրութիւն և կարեկցութիւն դէպի տանջվող ու հալածվող եղբայրները։ Տեղ տեղ միայն նա մտնում էր դերի մէջ։ Սակայն պէտք է ներողամիտ լինել, ի նկատի ունենալով, որ նա իրը վրացի, կարող է անծանօթ լինել հայ գեղջուկի գառն ճակատագրի պատմութեանը։ Պ. Սալաղայան Հասան-Խանի դերում բաւական լաւ էր. պ. Գէլիկուրաշվիլին աջող տարաւ Օքիւզ աղայի դերը։ Միւսներն էլ վատ չէին։ Դահլիճը լիքն էր հասարակութեամբ։ Վերջում խաղացին «Կրոթ-Կրոթ» վոդեվիլը, որ լաւ և աշխոյժ անցաւ։ Աչքի ընկաւ պ. Սողոմոնեանը Մուրադ աղայի (Թուրք) դերում. պարոնը տիրապետելով Թուրքերէն լեզուին և, ըստ երևոյթին, ծանօթ լինելով Թուրքերի կեանքի հետ, շատ բնական տիպ է տալիս։ Լաւ խաղաց և պ. Լաշքարեանը կլէկչի Գօդոսի դերը։

—

Թիֆլիսի առաջին քաղաքային ապաստարանի կառավարչի հաշուից երևում է, որ անցեալ հոկտեմբեր ամսում ապաստարանում կիշերել են 1437 հոգի, 1420 տղամարդ և 17 կին։ Ազգութիւններից ռուսներ եղել են 588 տղամարդ և 1 կին, հայեր՝ 582 տղ., վրացիներ 194 տղ., և 16 կին, Թուրքեր 1 տղ., գերմանացի 1 տղ., լեհեր 53 տղ., հրէա 1 տղամարդ։

—

ՍՏԱՒՐՕՊՕԼԻՑ մեզ գրում են. «Վերջապէս այստեղ հայ տիկինները արթնանում են։ Մինչև հիմա նրանց ամբողջ կեանքը կարելի էր բնորոշել ձանձրոյթ, շռայլութիւն, ստրկութիւն մօդայի առաջ, զբաղասիրութիւն, պարտիզ... խօսքերով։ Իսկ հիմա նրանք՝ նայելով իրանց շուրջը և նկատելով ամենուրեք տիրող թշուառութիւնն ու կարիքը, զգում են, վերջապէս, իրանց պարտականութիւնը դէպի իրանց մերձաւորները։ Մօտ օրերս մի խումբ հայ կանայք երկու անգամ ժողովվեցին գործակալ քահանայի մօտ՝ խորհրդակցելու, թէ ինչ ձևով կարող են օգնել չքաւորներին, նոյնպէս խորհրդակցեցին մտաւոր, բարոյական և նիւթական փոխադարձ ինքնօգնութեան մասին։ Ուզում են ընթերցանութեամբ ու ասեղնագործութեամբ պարապել, որով, անկասկած նրանց միապաղաղ, տաղտկալի և դատարկ կեանքը կը թարմանայ և իմաստ ու նշանակութիւն կը ստանայ։ Ցանկանում ենք կատարեալ աջողութիւն»։

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ՇՈՒՐՋԸ

Խօսակցութիւն փոխարքայի հետ։ «Echo de Paris» լրագրի Պետերբուրգի թղթակից Դրիւյին ունկնդրութեան ընդունվելով Հեռաւոր Արևելքի փոխարքայ ծովապետ Ալեքսէյևից, խօսակցեց 50 րոպէ և խօսակցութեան առարկան, իհարկէ, Հեռաւոր Արևելքի դէպքերն էին։ Փոխարքան, Դրիւյիի խօսքով, ի միջի այլոց, ասաց. «Մանջուրիա գնալու օրերից ի վեր, երկու տարի սրանից առաջ, ես համոզվեցի, որ սպառազինեալ ընդհարումը Եապոնիայի հետ անխուսափելի է։ Ես չէի դադարում պնդել այդ մասին, ասելով, որ միակ միջոցը՝ պատերազմի առաջն առնելու համար—կը լինի հացնել Ռուսաստանի հզօրութիւնը Հեռաւոր Արևելքում այնպիսի բարձրութեան, որ նրա վրա յարձակվելը խելագարութիւն համարվէ։ Նախատեսել պատերազմը, այո, ես նախատեսեցի և զուշակեցի, բայց ես երբէք չէի ցանկանում այդ պատերազմը։ Եւ իրօք, ես շատ լաւ հաշիւ էի տալիս ինձ, թէ որպիսի վտանգ է պարունակում այդ պատերազմը և հասկանում էի, թէ այստեղ խօսքը ոչ թէ երկու ազգերի, այլ երկու ցեղերի և երկու քաղաքակրթութիւնների կուի մասին է։ Ընդունենք մի բոպէ, որ Եապոնիան յաղթական դուրս գայ. այն ժամանակ Չինաստանը կընկնէ նրա ազդեցութեան տակ։ Արդէն չինական այնպիսի պարագլուխներ, ինչպէս գեներալ Իուանշիկայ և Մա չեն ծածկում իրանց եապոնասիրական համակրութիւնները։ Իսկ Պէկինից այդ գեներալներին չեն պաշտպանում միայն Եւրոպայի զինաւորեալ միջամտութեան վախից, իսկ այդ միջամտութիւնը կը ծագէ, երբ չինական գնդերը միանան մեկազօր զօրքերին։ Ահա այդպիսի Չինաստանը, կազմակերպված եապոնական ձևով, կը ներկայացնէր սպառնալից ոյժ, զարհուրելի ոչ այնքան Ռուսաստանի համար, որը պաշտպանված է իր աշխարհագրական պայմաններով, այլ համաշխարհային առևտրի համար և սպիտակ ցեղի մնացած ազգերի արևելեան Ասիայի մէջ մըտնելու համար։»

Շօշափելով եապոնական կազմակերպու-

թիւնը, ծովապետ Ալեքսէյեվը ասաց. «Նա, թերևս, չափազանց կատարեալ է, չափազանց մանրախոյզ. եապօնացիները այնքան խնամատարութեամբ մշակել են իրանց գործողութիւնների ծրագիրը, որ բաց թողեցին Ռուսաստանին արագ հարուածներ հասցնելու բոլէն։ Եթէ Նրանք հէնց սկզբից ընկած լինէին Պօրտ-Արտուրի վրա, Նրանք հեշտութեամբ վերցրած կը լինէին. որովհետև բերդի ամրոցները դեռ աւարտված չէին։ Իսկ եթէ բերդը վերցվէր, այն ժամանակ ամբողջ արշաւանքը ուրիշ բնաւորութիւն կը ստանար։ Պօրտ-Արտուրի հերոսական, նորագոյն պատմութեան մէջ անօրինակ պաշտպանութիւնը փշրեց եապօնացիների խուժումը, յետ պահելով Նրանց արշաւումը դէպի հիւսիս, դուրս հանելով նրա շարքերից հազարաւոր զինուորներ։ Պօրտ Արտուրի պաշտպանութիւնը թոյլատրեց ռուսներին կենտրօնացնել իրանց ոյժերը և պատմութիւնը կը խոստովանվի, թէ այդ կենտրօնացումը 12,000 կիլոմէտր հեռու Մօսկվայից, կատարվեց ոչ պակաս արագ, քան եապօնական երեք բանակների կենտրօնացումը, որոնք շատ ժամանակ կորցրին։» (Нов.)

Գերմանական հսկայական Հեռաւոր Արեւելքում։ 1900 թ., չինական խռովութիւնների ժամանակ գերմանական էսկադրան Հեռաւոր Արևելքում բաղկացած էր 22 նաւերից։ Այժմ նրա կազմի մէջ մտնում են 16 նաւեր, որոնց մէջ միայն մի զրահաւոր «իշխան Բիսմարկ»։ Էկիպաժը մօտ 3000 մարդ է։ Այժմ, մի այլ լրագրի ասելով, հերթական է դարձրած այն հարցը, որ այդ էսկադրան մեծացվի մեծ ռազմական զրահաւորներով, ի նկատի ունենալով փոխված քաղաքական պայմանները Հեռաւոր Արևելքում։ (Нов.)

Պորտ-Արտուրի մասին։ «Berl. Local Anzeiger» լրագիրը նկատում է, որ իրանք եապօնացիները այժմ խոստովանում են Պօրտ-Արտուրը վերցնելու անհնարաւորութիւնը։ Եապօնացիները յետաձգել են այդ հաճոյքը մինչև զեկտեմբերի վերջը։ Սակայն, բերդային պահակազօրքի դրութիւնը սարսափելի է։ Նա տանջվում է ցրտից և անընդհատ ռմբակոծութիւնից։ Քաղաքում փշրված են բոլոր ապակիները տներում։ Պահակազօրքի դրութիւնը մի փոքր թեթևանում է նրանով, որ չինական ջնկանների կինջօուից կաջողվի ներս մտնել Պօրտ-Արտուր զանազան պաշարներով։

Աւստրիական կարմիր խաչը։ Աւստրիական կարմիր խաչը, ինչպէս հաղորդում է «Zeit.» լրագիրը, առաջարկել է իր ծառայութիւնները պատերազմող բանակներին Հեռաւոր Արևելքում, բայց նրա առաջարկութիւնը շնորհակալութեամբ մերժեցին թէ Ռուսաստանը, թէ Եապօնիան։ Այդ առաջարկութիւնը եղաւ այս տարվայ մայիսին։ Այժմ նա նորից դիմել է, առաջարկելով իր օգնութիւնը երկու կողմերի վիրաւորներին և յատկացրել է այդ նպատակի համար 100,000 քրօն։ (H. B.)

Փոխարքայի առած յայտարարութիւններ։ «Local Auzeiger» թերթի խօսքով, Հեռաւոր Արևելքի փոխարքայ ծովապետ Ալեքսէյեվը, մի թղթակցի հետ խօսելիս յայտնել է, թէ բոլոր լուրերը այն մասին, թէ իբր նա ստիպել է գեներալ Կուրոպատկինին հրաման տալ արշաւելու, ոչ մի բանի վրա չէ հիմնված։ Նա խմացել է այդ արշաւման մասին աւելի ուշ, քան եւրոպական լրագիրների բոլոր ընթերցողները։ Ոչ գեներալ Կուրոպատկինի, ոչ ծովապետ Սկրիդլովի շնորհին նա չէ փոթաթել իր ծրագիրները։ (P. H.)

Դալնին դարձել է եապօնական քաղաք։ Եապօնացիները շտապում են դարձնել Դալնին եապօնական քաղաք։ Ինչպէս հաղորդում է «Zeit» լրագիրը, Նրանք քաղաքի բոլոր փողոցներին եապօնական անուններ են տուել ի պատիւ իրանց գեներալների։ Այժմ կան փողոցներ Նօգի-մախի (մախի—փողոց), Կօձամա-մախի, Ֆակուշիմա-մախի և այլն։ Վիտտէի պրօսպէկտը Նրանք անուանել են Օյեամա-դօրի, իսկ Ալեքսէյեվեան փողոցը—Օկուամախի (H. B.)։

ՆԱՄԱԿ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻՑ

Թաւրիզ, հոկտեմբերի 20-ին

Խոլերան նոսր է Թուրք հարկահաւաքի, որը շրջում է մի տեղից միւսը, մտնում է ամեն տուն, և որտեղ խեղճ է տեսնում, այնտեղ էլ իր պահանջն ու աւերը աւելի մեծացնում։ Եւ երբ արդէն յագենում է, երբ սպասածից աւելի է ստանում, հեռանում է մի ուրիշ տեղ՝ նոյնը կրկնելու։ Խոլերան Թաւրիզում լայն ծաւալ ունենալու համար գտաւ շատ նպաստաւոր հանգամանքներ—վերին աստիճանի կեղտոտութիւն և ծայրայեղ նախապաշարմունք՝ ամեն ինչ վերին նախախնամութեան վերագրելու։ Հէնց այժմ, երբ անկոչ հիւրը 15—20,000 զոհ տարաւ, այն էլ շատ կարճ ժամանակվայ ընթացքում, պէտք է տեսնել, թէ ինչ աղտոտութիւն և գարշահոտութիւն է տիրում Թուրքերի փողոցներում ու բազարում։ Ցաճախ կը տեսնէք փողոցի մի ծայրում ընկած սատկած ձիու մի մասը, կողքին պառկած շներ, մի ուրիշ տեղ ամբողջ ոտ, գանգ և կամ մորթված կենդանու աւելորդ մասեր։ Իսկ այս բոլորից աւելին՝ անտանելի գարշահոտութիւն. այդ հոտը խիստ զգալի է լինում, երբ մարդ դրսից քաղաք է մտնում։

Խոլերան Թաւրիզի բոլոր թաղերը այցելեց և, ինչ որ հարկաւոր էր, սրեց։ Թուրքերի մէջ դեռ շարունակվում է կոտորածը, օրէցօր նուազելով։ Հայերի մէջ մի շաբաթ է, որ մարդ չէ մեռնում. հոկտեմբերի 15-ին մի մարդ մեռաւ. դրանից առաջ դարձեալ մի քանի օր ոչ մի դէպք չէ պատահել։

Խոլերայի պատճառով փակված ուսումնարանները նոյեմբերի մէկից բացվելու են։ Քաղաքից հեռացած ընտանիքները կամաց-կամաց վերադառնում են։

Խոլերան Թաւրիզ գալուց յետոյ մի քանի Թուրք գիւղեր կաշառք ստանալու նոր միջոց հնարեցին։ Հայերը սարսափահար փախչում էին քաղաքից դէպի մօտակայ ամարանոցները։ Ճանապարհն անցնում է Թուրք գիւղերի միջով։ Կարաւանը հէնց որ մօտենում է Թուրք գիւղին, իսկոյն առաջը կտրում են և յայտնում, որ չէ կարելի անցնել, որովհետև գիւղը կը վարակվի։ Եւ առաջարկում են անմիջապէս վերադառնալ Թաւրիզ։ Այնքան վճռական են ասում, որ մարդ մի բօպէ վարանում է և կարծում, թէ իսկապէս այդ մարդիկ մտածում են գիւղի մասին։ Բայց այդ դրութիւնը երկար չէ տևում, որովհետև արգելողներից մէկը առանձին խորհուրդ է տալիս մի բան վճարել և անցնել. բայց այդ մի բանը չը կարթէք, թէ մի ինչին գումար է. պահանջում են 50, 30 Թուման (80, 50 բուբլի)։ Մտէք ընտանիքի դրութեան մէջ. մեծ ու փոքր երեխաներ, ցուրտ, անագին ճանապարհ եկած, և յանկարծ առաջարկում են վերադառնալ քաղաք, որտեղից սարսափահար փախել են։ Սկսվում է սակարկութիւնը։ Մի բան աւելի, մի բան պակաս տալիս, անցնում են։ Ուրիշ ճար չը կայ։ Այսպէս Մուժամբարի ճանապարհին՝ Սարում մի ընտանիքից առան 20 Թուման, ուրիշներից աւելի քիչ։

Մի ուրիշ ընտանիքից Գեանդանայի ճանապարհին՝ Ուլիում սպասեցնել տուին ուղիղ 3 ժամ։ Երկար սակարկութիւնից յետոյ, գիւղի մի ծայրում 2 Թուման ստանալով, թոյլ տուին անցնելու. բայց հաղիւ թէ գիւղից դուրս էր եկել կարաւանը, երբ նորից առաջը կտրեցին մի և նոյն մարդիկ և առաջարկեցին նորից յետ վերադառնալ, առարկելով, թէ գիւղի իմանը այդպէս է հրամայում։ Ոչ մի խօսք չեն լսում. այժմ էլ 10 Թուման են պահանջում. այդ գումարը պէտք է հասնէ խանին։ Երկու ժամվայ սակարկութիւնից յետոյ, Գեանդանայից յատուկ եկած ձիաւորի միջնորդութեամբ, սակագինը վերջանում է մի Թումանով, մի շիշ օղիով և մի շապկի խոստումով։

—

Քաղաքումս կազմված «սանիտարական յանձնախմբի» գործունէութիւնը վերջացած կարելի է համարել։ Առանձնապէս շնորհակալութեան արժանի են պ. դօքտօր Ասլանեանը, օր. Մեհրաբեանը և մանաւանդ պ. Գր. Աղաջանեանը, որոնք ամենայն սիրով այցելում էին հիւանդներին և կարևոր կարգադրութիւններն անում։

Այժմ խոլերան տարածվում է շրջակայ գիւղերում։ Խոլերա կայ նաև Սալմաստում։

Փուփիկ

«ՄՇԱԿԻ» ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ

ՌՈՒՍԱՑ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆԻՑ

8 Նոյեմբերի

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ։ Գեներալ-ադիւտանտ Կուրոպատկինի ամենահպատակ հեռագիրները 1904 թ. Նոյեմբերի 7-ից. 1) «Նոյեմբերի լոյս 4-ի գիշերը կամաւորների խումբը պօրուչիկ Վատեցկու առաջնորդութեամբ, խուզարկելով մեր ձախ թևի դիմացի թշնամու տեղագրութիւնը, գտաւ, որ 25 հետևակ և հեծեալ եապօնացիներից բաղկացած մի պահակ բռնել է մի առանձնացած ֆանզա։ Պօրուչիկ Վատեցկին կոչեց 4 կամաւոր և, տալով նրանց պիրօկսիլինեան թրեր, յանձնեց նրանց օղը հանել եապօնական պահակի բռնած ֆանզան։ Անկատելի կերպով պահապանների մօտով անցնելով, կամաւորները ֆանզայի կտուրին կապեցին իրանց պիրօկսիլինեան թրերը, պատրոյգը վառեցին և հեռացան։ Մի քիչ ժամանակ յետոյ պայթիւն առաջացաւ և ֆանզան քանդվեց մինչև հիմքը։ Դիրքերի վրա բարձրացած ահակոչը առաջացրեց անկանոն ընդհանուր հրաձգութիւն թշնամու ամբողջ ճակատի կողմից։ Եապօնական մի հետևակ (վաշտ) եկաւ պայթիւնի տեղը, աւերակների տակից հանեց միայն դիակները և վիրաւորներին։ Այդ մասին ամենահպատակօրէն զեկուցանում եմ Ձերդ Կայսերական Մեծութեան։» 2) «Նոյեմբերի լոյս 7-ի գիշերը պատերազմական ընդհարումների մասին զեկուցումներ չեն եղել։»

ՊԵՆՁԱ, 8 Նոյեմբերի։ Երկրորդ բանակի հրամանատարը շարունակեց իր ուղին։ Զօրքերը դիմաւորում և ուղեկցում են գեներալ Գրիպպենբերգին մեծ ոգևորութիւնով։

ՖԻԼԴԵՐԻԿՍՀԱՖԷՆ, 8 Նոյեմբերի։ Ռուսական էսկադրան անցեալ գիշեր խարիսխ նետեց Սկագէնի խորշում։ Լուրերին նայելով, նա այսօր այնտեղ կը մնայ, որպէս զի ականաւորը կարողանան ածուխ վերցնել և սպասել խաղաղ եղանակի։

ՉԻՖՈՒ, 8 Նոյեմբերի։ (Ռէյտէր)։ Եապօնացիները Նոյեմբերի 5-ին կամ 6-ին սկսել են Պօրտ-Արտուրի ընդհանուր շտուրմը։ Ասում են թէ եապօնացիներն այն աստիճան ծածկամիտ են, որ Դալնիում զժուար է իմանալ գործերի դրութեան մասին։ Նոյեմբերի 3-ին լսվեց մի պայթիւն։ Ենթադրում են, որ դա ֆուգասնել է կամ վառօդի պահեստի պայթիւն էր։

ԼՕՆԴՕՆ, 8 Նոյեմբերի։ (Ռէյտէր)։ Օկուի բանակում եղած թղթակիցը հաղորդում է, որ Շախէ գետի մօտ վերջին օրերը խաղաղ անցան։ Ռուսները կրակ են անում ընդհատումներով։ Երկու բանակները թաղված են խրամատներում, իրար հետ շփման մէջ գտնվելով։ Տեղի ունեցան հետևակների և հեծեալների միջև մանր ընդհարումներ։ Եապօնական բանակը լաւ է դիմանում առաջին ցրտերին։

ՈՒԻՆՍ, 8 Նոյեմբերի։ Գիշերը հրդեհը ոչնչացրեց Ջրանցքի շէնքերը։ Գլխաւոր Ջրատար խողովակները պայթել են։ Քաղաքը մնացել է առանց Ջրի։

ԴԱՐՄՇՏԱԴՏ, 8 Նոյեմբերի։ (Վոլֆ)։ Յայտարարված է Հէսսէնի մեծ դքսի նշանդրէքը իշխանուհի Էլէոնօրա Սոլմսի հետ։

ՏՕԿԻՕ, 8 Նոյեմբերի (Ռէյտէր)։ Հաստատ աղբիւրներից յայտնի է, որ եապօնացիները ականներ են փորել և դրաւել են Էրլուշնանի ամրութիւնների արտաքին պատերը։

ՉԻՖՈՒ, 8 Նոյեմբերի։ (Ռէյտէր)։ Դալնիից եկած եապօնացի մի պաշտօնեայ յայտնում է, որ Պօրտ-Արտուրի վրա յարձակումը չէ վերսկսվել։ Դալնիում յարձակման մասին լուրեր երևացին այն պատճառով, որ բանակի ճակատի մասն ուղարկվեցին նոր օժանդակներ, որոնց մէջ և նոր եկած 7-դ դիվիզիան։—Ենթադրում են, որ նոյեմբերի 3-ի պայթիւնը պէտք է վերագրել իրար հանդիպած ստորերկրեայ աշխատանքների պայթումին։ Նոյեմբերի 6-ին եղած երկրորդ պայթիւնն աւելի ուժեղ էր. ճիշդ տեղեկութիւնների համաձայն, այդ պայթիւնը պէտք է վերագրել ռուսական պահեստների բռնկելուն։ Դալնիում համոզված են, որ հետևեալ շտուրմն աւելի ևս կատաղի կը լինի այն պատճառով, որ Նօգին աւելի օժանդակ զօրք է ուղարկված, քան Օյամային։—Եապօնացիները Աղաւնու ծովախորշում ամրութիւններ են շինում և գրանից ենթադրում են, որ նրանք ստիպված են լինում պաշտպանելու Պօրտ-Արտուրը։

9 Նոյեմբերի

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ։ Վախճանվեց միջազգային բանկի դիրեկտոր Ադոլֆ Իլլիեվիչ Բոշտանը։

ՏՕԿԻՕ, 9 Նոյեմբերի։ (Ռէյտէր)։ Ծովային մինիստրութիւնը հաղորդում է, որ Նոյեմբերի 6-ին, գիշերը ժամը 3-ին, եապօնական էսկադրան, շրջելով Ցզինդաօի մօտերը, նկատեց գերմանական «Բատէլին» շրջենաւը, որ գնում էր դէպի Պօրտ-Արտուր։ «Ցացուտա» թնդանօթակիրը հասաւ նրա ետևից։ Երևաց, որ «Բատէլինի» վրա կայ ձմեռային զգեստներ, դեղեր և մսի կօնսերվ։ Նաւապետը յայտնեց, որ գընում է Նիւ-Զժուան։ Նաւի ընթացքի և բեռնելի կասկածելիութեան պատճառով շրջենաւը տարվեց Սասէբօ։

ՄՕՍԿՎԱ, 8 Նոյեմբերի։ Գեներալ-ադիւտանտ Կուրոպատկինը ուղարկել է հետևեալ հեռագիրը նահանգական ազնուականութեան պարագլուխ իշխան Տրուբեցկոյին. «Նոյեմբերի 6-ին Մուկդէնի շրջակայքում այցելեցի և քննեցի ազնուականութեան ուղարկած շարժական հիւանդանոցը, փոխադրող սայլերը և սանիտարական գնացքը։ Ուրախացայ այս հաստատութիւնների խնամքով և մտածված կերպով շինված լինելուն համար։ Վերջին ամսվայ մէջ հիւանդանոցն են մտել 1250 հիւանդ և վիրաւոր։ Յոյս ունեմ, որ ազնուականութեան առողջապահիկ խումբը կը շարունակէ իր բարեգործական աշխատանքը մինչև պատերազմի վերջը»։ Իշխան Տրուբեցկոյը հեռագրեց. «Ազնուականութիւնը ուրախ է իր խմբի կազմութեան և գործունէութեան թանգագին գնահատութեան համար։ Ցանկալով մասնակից լինել ձեր հրամանատարութեան տակ եղած ռուս պատերազմողների աշխատանքին, ազնուականութիւնը յոյս ունի մինչև պատերազմի վերջը շարունակել հիւանդներին և վիրաւորներին օգնելու գործը և հաւատացած է, որ արդէն հեռու չէ ցանկալի ժամը, երբ ռուսական ահաւոր զէնքը կը կոտրէ հաստատակամ թշնամուն ի փառս Ցարի և հայրենիքի։»—Արևելեան սիբիրեան 17-դ գնդի դաշտային հրամանատար շտաբս-կապիտան Եակովլեվը կարծում է, որ հիւսիսային Մանջուրիայի կլիմայական պայմանները պահանջում են զօրքերի մէջ տարածել սիբիրեան ոտնամաններ։

ՖՐԻԴՐԻԽՍՀԱՖԷՆ, 8 Նոյեմբերի։ (Ռիտցաու)։ «Պրօզօրլիվի» հակականանաւը, որ ուղեկցում է Սկագէնում կանգնած ռուսական էսկադրային, այսօր մտաւ այստեղի նաւահանգիստը պտուտակն ուղղելու համար։

ՀԱԱԳԱ, 8 Նոյեմբերի։ Կայացաւ միջնորդ դատարանի առաջին նիստը քննելու Եապոնիայի և սիւս կողմից, Անգլիայի, Ֆրանսիայի և Գերմանիայի միջև եղած վէճը այն հարկերի մասին, որ առնում է Եապոնիան նախկին օտար կօնցէսսիաներից։

9 Նոյեմբերի

ՄՈՒԿԴԷՆ։ Նոյեմբերի 8-ին։ (Սեփական թղթակցից)։ Եապօնական գործակալները աշխատում են գրգռել ազգաբնակութեանը ռուսների դէմ։ Շատ մօնգոլներ մտել են խունխուզների շարքը։ Սինմինտինի մօտ գործում է նրանց հրոսակախումբը՝ բաղկացած 1500 ձիաւորներից։ Նրանք ոռճիկ են ստանում Եապոնիայից և գտնվում են եապօնական օֆիցէրների հրամանատարութեան տակ։ Ցարձակումները գործվում են գլխաւորապէս կարաւանների վրա. երբ երևում են մեր զօրքերը՝ խունխուզները հեռանում են։

ԽՈՒԱՆՇԱՆ։ Նոյեմբերի 8-ին։ (Սեփական թղթակցից)։ Դիրքերի վրա խաղաղութիւն է տիրում։ Վլադիվոստոկից բանակ հասան օտարերկրեայ ծովային զորակալներ՝ Արգենտինայի՝ կապիտան դօն Խոզէ Մօնոտա և անգլիական՝ կապիտան Էյրէս։

Գրինց Նապոլէօն Միւրատ Խաբիբինից վերադարձաւ կովկասեան բրիգադան։

ԼՕՆԴՕՆ։ Նոյեմբերի 8-ին։ Ռէյտէրի գործակալութեան թղթակիցը, որ գտնվում է Օկուի բանակում, հեռագրում է, թէ մի գեղեցիկ բոյր, ռուս գնդապետի մի աղջիկ, անցաւ եապօնական բանակը և խնդրեց ուղարկել իրան Մայուեսամա խնամելու ռուս վիրաւոր գերի օֆիցէրներին։ Նրա խնդիրը յարգվեց։

ԼՕՆԴՕՆ, 8 Նոյեմբերի։ (Ռէյտէր)։ Պաշտօնապէս։ Զուրկ է որ և է հիմքից Չիֆուում տարածված այն լուրը, որ իբր թէ «Ալլանտօնը» դուրս է եկել Վլադիվոստոկից Պօրտ-Արտուրի պաշարման գիծը պատռելու նպատակով։ «Ալլանտօնը» վարձված է ածուխ հասցնելու համար Մօրրօքանից Սինգապուր, որտեղից նա երէկ ուղևորվեց Նիւ Եօրկ։ Ռուսաց կառավարութիւնը վճռեց այն ածուխի համար, որով բեռնաւորված էր «Ալլանտօնը», երբ բռնեց նրան վլադիվոստոկեան էսկադրան։

ՄՕՍԿՎԱ, 8 Նոյեմբերի։ Օմսկի գնդի շտաբս-կապիտան Կէստին պատմում է մեր զօրքերի ուտելիքի մասին Լեաօեանից մինչև Մուկդէն. իւրաքանչիւր գիւղի մօտ կենտրօնացած էին կօնսէրվների պաշարներ. զօրքերի անցնելու ժամանակ արկղները դատարկվում էին. թիթեղեայ ամանների մէջ տեղաւորված էին եփած մսի կտորներ թանձր բուլիօնով, որը եռացվում էր ջրով և ստացվում էր թանձր սուպ։ Հաց ստացվում էր երեք—չորս օրը մի անգամ։ Թէյ և շաքար միշտ առատ էր ինտենդանտներից։ Մթերքների մասը շատ լաւ է սարքված։

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ։ Հեռաւոր Արևելքի փոխարքային բարձրագոյն հրամայված է լինել Պետական Խորհրդի և Մինիստրների Կոմիտէի անդամ։

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ։ Գնդապետ Եղիկովը նշանակ-

ված է Բութովի շրջանի զինուորական նահանգապետի օգնական։

ՄՈՒԿԴԷՆ։ (Սեփ. թղթ.)։ Նոյեմբերի լոյս 5-ի գիշերը եղած յարձակումը յետ մղելու ժամանակ եապօնացիները թողին 82 դիակ, որոնց թաղեցին մեր զօրքերը։ Ցուրտը սաստկանում է և հասնում 12 աստիճանի։ Գնդերը նախօրօք արդէն ստացել են տաք զգեստներ։

ՎԵՐԽՆԵՈՒԴԻՆՍԿ։ Քաղաքային Ֆրօլովը քաղաքին նուիրեց 50,000 ռուբլիանոց մի տուն արական գիմնազիա բանալու համար։

ՈՒՐՄԻԱ։ Քաղաքից դուրս ձիով ման գալու եղած անգլիական հիւպատոսի վրա յարձակվեցին 10 հետևակ անձեր, որոնք կրակ արին նրա վրա և ետևից ընկան։ Հիւպատոսը անվտանգ տուն հասաւ։

ԼՕՆԴՕՆ, 9 նոյեմբերի։ (Ռէյտէր)։ Նիւեօրկից երէկ ստացված հեռագրի առիթով, որ վերաբերում էր այն խնդրին թէ Լօնդօնում ձեռք բերնած հակաականաւը յանձնված է Լիբաւայում, «Ստանդարտն» ասում է, որ սեպտեմբերին Եարբօուի անգլիական մի խոշոր նաւաշինարան հաղորդել է ծովապետութեան, որ ինքը Պարիզում բնակվող Սէնէտտ անունով մէկից ստացել է առաջարկութիւն ծախելու գործարանի նաւարանում դտնված հակաականաւը։ Ծովապետութիւնն այդ մասին տեղեկացրել է արտաքին գործերի մինիստրութեանը, որը յանձնել է քննելու այդ գործը։ Հարցուփորձը կասկած առաջացրեց գտնող նաւի վերջնական նպատակի վերաբերմամբ և հրամայվեց չը յանձնել ականանաւը, բայց այդ կարգադրութիւնը ուշ ստացվեց և ականանաւն արդէն մեկնել էր Լիբաւա։

ԲԵՐԼԻՆ։ Լուրերի համեմատ, անգլիական կառավարութիւնն սկզբունքով համաձայն է Հաագայում կօնֆերէնցիա հրաւիրելուն, իրան վերապահելով ժամանակի և բանակցութիւնների ծրագրի աւելի մանրամասն որոշումը։ Գերմանական կառավարութիւնը նոյնպէս յայտնել է համաձայնութիւն, դեռ ևս չը շօշափելով մանրամասնութիւնները։ Նոյն մտքով արդէն պատասխանել են պետութիւնների մեծ մասը։

ՀՌՕՄ։ Ստացվել է Իտալիայի պատասխանը Ռուզվէլտի հրաւէրին։ Իտալական կառավարութիւնը համաձայնվում է հրաւէրին, բայց վերապահութիւններ է անում ժամանակի և կօնֆերէնցիայի ծրագրի մասին։

ԿԱՆԷԱ, 8 նոյեմբերի։ (Ռէյտէր)։ Հեռաւոր-Արևելք մեկնեց բալտիական էսկադրայի մի մասը. նա կազմված է «Միսոյ Մեծ» և «Նաւարի» զրահակիրներից, «Սվէտլանա», «Ժէմչուգ» և «Ալմազ» կրէյսէրներից, վեց ականաւերից և 10 փոխադրանաւերից։

Խմբագիր՝ ԱԼԷՔՍԱՆԴՐ ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Հրատարակիչներ՝ ԹԱԳՈՒՀԻ ՏԻԳՐԱՆԵԱՆ
ԻՍԱՀԱԿ ՄԵԼԻՔ-ԱՂԱՄԱԼԵԱՆ

ՑԱՑՏԱԲԱԲՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԹԻՖԼԻՍԻ ԱՐՔՈՒՆԱԿԱՆ ԹԱՏՐՈՆ
Ձեռնարկութիւն կայսերական թատրոնների արտիստ Լ. Դ. Դօնսկոյի
Այսօր, չորեքշաբթի, նոյեմբերի 10 ին վրաց դրամատիկական ընկերութեան ներկայացում, կը ներկայացվի
Ի «ՅՈՒԴԻԹ»
ողբերգութիւն 5 գործողութեամբ, հեղ. Ջիկօվ.
Ի ԿԱՅԾԱԿ, կամ. 1 գործողութեամբ։
Սկիզբը երեկոյեան ժամը 8-ին։
Վաղը, հինգշաբթի, նոյեմբերի 11-ին, երկրորդ հանրամատչելի ներկայացում շատ էժանացրած գներով, կը ներկայացվի ԴՈՒԲՐՕՎՍԿԻ, օպերա 5 գործ. երաժ. Ե. ՆապրաՎնիկի
Ուրբաթ, նոյեմբերի 12 ին կը ներկայացվի Ի օր. ՖԻԲԻ, երաժ. Կ. Ֆ. Ի ՊԱՅԱՑՆԵՐ օպեր. 4 գործ.
Պատրաստում են ներկայացնելու 5-րդ գալա ներկայացում մասնակցութեամբ Լ. Դօնսկոյի ՖԵՆԵԼԼԱ, օպեր. 4 գործ. երաժ. Օբէրի։
1—1 Կառավարիչ՝ Ի. Ա. ԿԷԼԵՐ

ԹԻՖԼԻՍԻ ԺՈՂՈՎԱՐԱՆ
Շաբաթ, նոյեմբերի 13-ին
Պ. ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆԸ
Մասնակցութեամբ դերասանների և թատերասէրների կը ներկայացնէ
ԽԱՆՈՒՄ
Կոմեդիա 3 գործ. հեղ. Ցագարելու, թարգմ. Արաքսեանի։
Մասնակցում են.—Տ. Առվանեան, Մատինեան, Մելիքեան, Վարդուհի, պ.պ. Ամատունի, Երուանդեան, Ղուշչեան, Ցարութիւնեան և Տէր-Դաւթեան։
Սկիզբն է 8½ ժամին երեկոյեան։
(Հ. ու. շ.) 1—3

Երդուեալ հաւատարմատար
Ս. Ս. ՄԷԼԻՔ-ԱԴԱՄԵԱՆՑԻ
„Практическое Руководство
для составленія бумагъ по дѣламъ Гражданскаго Судопроизводства въ ЗАКАВКАЗСКОМЪ КРАѢ, изд. 1904 года“.
Գինն է 1 ռուբլի։
Վաճառվում է Թիֆլիսում, կենտրոնական, Խիդղէկելի և Գուտէնբէրգ գրավաճառանոցներում։ Հեղինակին դիմողները՝ (Прис. повѣр. С. И. Меликъ-Адамову, Тифдисъ, Межевая ул. д. № 40) 10 օրինակից աւելի պահանջողներ՝ ստանում են 20% զեղչ և ճանապարհածախս չեն վճարում։ Ե. Հ. 1—30

I
Յովհ. Արաբաջեանի
ՄԱՅՐԵՆԻ ԼԵԶՈՒ
ա., բ. և գ. տարի
Դիմել հետևեալ հասցէով՝ Александрополь, М-Ше Сиранӯйшѣ Арабаджіанцъ.
II
Յովհ. անունս Արաբաջեանի նոր հասցէն՝ Ростовъ н/д., Уголь Пушкинской ул. и Большого проспекта д. № 152 Оболешевой.
Հ. Հ. 1—10

ԱՏԱՄԻ ՊԱՍՏ
ՎԻՍԲԱԴԷՆԻ ԱՂԲԻՒՐԻ ԱՂԻՑ
№ 4711
դա մի բնական միջոց է ատամներ մաքրելու համար, որ բժիշկները ճանաչել են իբր ամենալաւը. միացնում է իր մէջ ատամները և բերանը խնամելու բոլոր կարևոր և խելացի յատկութիւնները։
Նա կազմում է ժամանակակից գիտութեան նորագոյն գիւտը և ատամները մաքրելու միջոցների մէջ իր հաւասարը չունի։
Միակ գործարանատէրն է
ՖԷՐԴ. ՄԻՒԼԳԷՆՍ
Կէլն՝ Բայնի վրա և Բիգա
Գտնվում է բոլոր դեղատներում, անուշահոտութիւնների խանութներում և դեղատան պահեստներում։
№ 153,785/90 1—6
Ն. 10, դ. 4, 29, փ. 16, ա. 18, ա. 27

Լոյս տեսաւ վրաց գրականութիւնից № 5.
ԻԱ ԷԿԱԼԱՋԷ
Լուսնեակ Գիշերին...
Էսկիզ
Գինն է 5 կոպ.
Դիմել՝ Զաքարիա Գրիգորեանցի «Կովկասեան գրավաճառանոցը» 1—2

Լոյս տեսաւ
Տ. ԵԺԻ
ԼՈՒՍԱԴԻՄԻՆ
Վէպը, երկրորդ տպագր.. գինն է 1 ռուբլի։
Դիմել՝ Баку, Книжный маг. С. Д. Арутюнова. (ա. օ.) 21—25

ԱՏԱՄՆԱԲՈՑԺ
Ս. Գ. ՇԵՐՄԱԶԱՆԵԱՆՑ
Ընդունում է հիւանդներ (բժշկութիւն, պլօմբ և արհեստական ատամներ շինել)։
Առաւօտեան 9—2
Երեկոյեան 4—7
Վանքի Մեծ փող. տուն Մարտիրոսեանի։
(Կ. Հ.) 21—100

ԵՐԴՈՒԵԱԼ ՀԱՒԱՏԱՐՄԱՏԱՐ
Ս. Ս. Աֆանասեանը
Գանձակից ժամապէս տեղափոխվել է բնակվում է Թիֆլիսում Վօզնեսենսկի փողոց Գալամքարովի տուն № 9. (ա.օ.) 30—30

ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ՏՕՒՆ
„ՅՈՒԿԷԼ ԵՒ ՔՆԿ“
ԲԱԳՈՒ
Իր սեփական պահեստներում մշտապէս ունի
երկաթ ամեն տեսակի և ձևի (Листовое, резервуарное. сортовое, фасонное, кровельное и оцинкованное) երկկողանի երկաթէ գերաններ, ջոհան մաքենաներ «Դամերոն» և «Բուլլէքս». ռուսական գոգային խողովակներ և դրանց զոգաւորող մասեր, ֆիտինգներ և այլն։ Դուրգեռ զանազան տեսակի (станки токарные, сверлильные, строгальные и др.)։ Մամուլներ ծակող և ուրիշ տեսակներ։ Պղպատ գուլեր, կաղապարներ և գործիքներ շինելու համար։ Մետաղեայ փոկեր, ալիս սնոլ (согнеупорный), «Դլէնբրդ» և կաւ, ռիհաներ (заклепки котельныя, пистонныя)։ Դամեր զանազան տեսակի, պտուտակներ (болты) և գայկոներ, պլնձէ թերթաւոր և կտորներով, պղնձէ խողովակներ, թուջէ ասֆալտած (асфалтированныя) խողովակներ ջուրերի ջուրերի համար և գազ զգաւորող մասեր, Անագ ձողաւոր, արճճեմ թերթաւոր և կտրտերով, ցինկ թերթաւոր և այլն։ Պատագներ (арматура) ալնձեայ, բրօնզեայ և ձուլածոյ։ Գործիքներ զանազան տեսակի, ռետինի, առատկաներ, ցեմենտ. նմանապէս տեխնիքական ամեն տեսակի մետաղներ և իրեր։

Ներկայացուցիչ է
ՌՈՒՍՏՈՆ ՊՐՈԿՏՈՐ և ԸՆԿ.
Շոգեմեքենաներ
Կերօսինեայ } շարժիչ մեքենաներ
Նաւթեայ }
Շոգետարներ (локомобилы)
Արդուկներ (катки для шоссе)
ՐԻՔԱՐԴ ՄԱՅԵՐ
Ներկեր զանազան տեսակի
Արճիճեայ ճերմկուց (бѣлила)
Արճիճեայ սուրբ (сурикъ)

ԳԵՐՄԱՆ-ԱՒՍՏՐԻԱԿԱՆ ԳՈՐԾԱՐԱՆՆԵՐԻ ՄԱՆՆԵՍՄԱՆԵԱՆ ԽՈՂՈՎԱԿՆԵՐԻ
Միակ ներկայացուցիչը
Խողովակներ առանց կարի, գազեայ, նաւթատարների, ծխնելուկի և ջրաբաշխական։ Նմանապէս և ամրակուռ խողովակներ խտացուցիչների համար (компрессоръ)։
Կայմեր (мачты) անկար խողովակներից, ելեքտրական ուղիների լուսաւորութեան և այլ շինուածքների համար սիներ հեռախօսական, հեռագրական լարերի և շանթարգելների համար։
Ներկայացուցիչ է նմանապէս «Գանակէ» «Էմիլ Լիպգարտ և ընկ.» և ուրիշ ընկերութիւնների ու հաստատութիւնների։

ԹԻՖԼԻՍ
Մեծ գրամատուն
Ս. Պետերբուրգում, Մոսկվայում, Բիգայում, Օդեսսայում, Եկատերինոդարում, Բաքուում, Տաշքենտում և Ռոստովում (Դոնի վրա) գտնվող գրամատունների հետ։
Գլխաւոր գրասենեակ՝ Ս. Պետերբուրգում, Բոլշայա Մորսկայա փող. № 14 տուն։
Գլխաւոր գրասենեակի հասցէն՝ Ս. Պետերբուրգ, Բոլշայա Մորսկայա փող. № 14 տուն։
Գլխաւոր գրասենեակի հասցէն՝ Ս. Պետերբուրգ, Բոլշայա Մորսկայա փող. № 14 տուն։
12—80

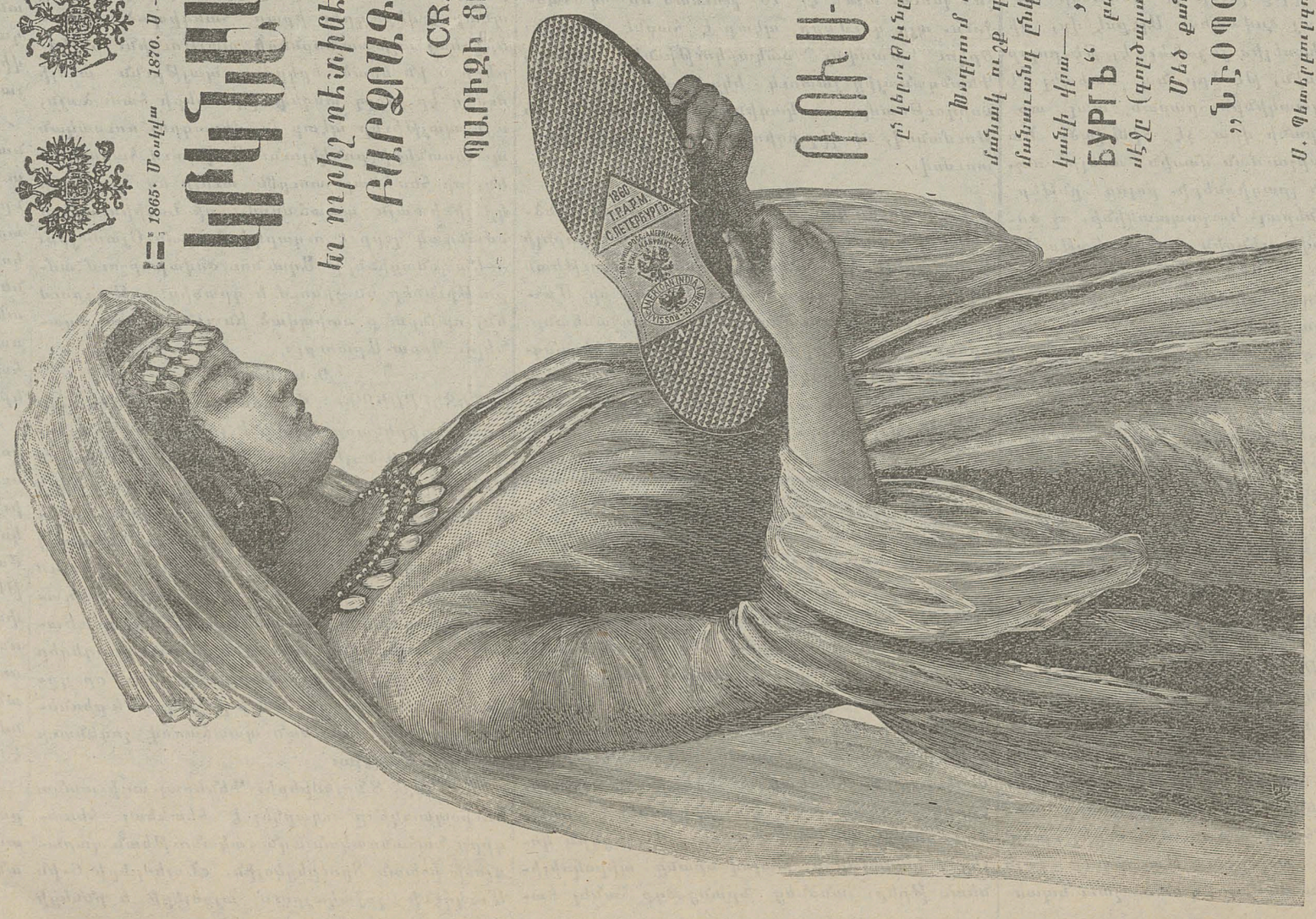

Дозволено цензурою. Тифлисъ, 9 го ноября 1904 г. Տպարան «ՀԵՐՄԵՍ» Ք.Ն. Типогр. Т-ва С. Назарянца и К. п. ф. «ГЕРМЕСЪ». Мад. ул. № 15